

МІСЦЕ ТА ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ У ПІДГОТОВЦІ PhD З ФІЛОСОФІЇ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Туренко В.Е., Соболев Т.В., Ярмоліцька Н.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті детально та комплексно досліджено особливості та характерні риси підготовки PhD з філософії у Сполученому Королівстві Великої Британії. Висвітлюється, що навчальні плани університетів в т.ч. і PhD-підготовки уряд не контролює, оскільки у Великобританії досить давні і сильні традиції стосовно автономності вищих учбових закладів. Разом з тим існує Агентство з забезпечення якості, (Quality Assurance Agency (QAA)), основною прерогативою якого є контроль за недержавними учбовими інституціями. Досліджено, що в ряді філософських факультетів даної країни специфічними формами здобуття PhD-ступеню, окрім традиційного рукопису дисертації є «PhD за статтями» та «PhD-практика». Розкрито, що в процесі підготовки фахівців з філософії в ряді університетів існує досить широкий вибір стосовно педагогічної (асистентської практики).

Ключові слова: PhD-ступінь, «PhD за статтями» та «PhD-практика», Великобританія, філософська освіта.

Постановка проблеми. Актуальність даної теми полягає в тому, що на сьогодні в нашій країні спостерігаємо процес імплементації ряду Законів України, що стосується освіти і науки у вищій школі («Про вищу освіту» та «Про наукову і науково-технічну діяльність»). Це особливо стосується Одним з головних векторів, на які спирається осучаснення нашої системи освіти і науки – це безперечно підготовка фахівців вищої кваліфікації, тобто докторів філософії (кандидатів наук) та докторів наук. У зв'язку з цим виникає потреба аналізу специфіки підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах різних європейських країнах. В свою чергу варто відзначити, що філософська освіта у навчальних закладах Європи має давню історію; не є виключенням і Великобританія. Через це є доцільним ґрунтовний аналіз особливостей навчання за програмами PhD з філософії та висвітлення інноваційного змісту в них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Наразі в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі присутні дослідження [1, 3, 6], які присвячені аналізу систем вищої освіти в європейських країнах, зокрема і Сполученого Королівства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми Слід зазначити, що хоча є певна кількість ґрунтовних наукових досліджень, присвячених аналізу вищої освіти у Великій Британії, зокрема і філософської, однак про специфіку підготовки саме PhD фактично є відсутніми.

Мета статті Отже метою статті є комплексне дослідження особливостей PhD-програм на філософських відділеннях Кембриджського та Оксфордського університетів, а також місце інноваційної складової у структурі підготовки «докторів філософії».

Викладання філософії у Вищій школі Великобританії: загальний огляд

Передусім, необхідно зазначити, що «Вища освіта Великобританії відповідає унітарній дворівневій системі до рівня докторантури. Існує декілька докторантур, але переважає PhD. В 1992 році колишні політехніки були приєднані до університетського сектору, вони одержали повний університетський статус і право присвоювати ступені. Немає офіційних вказівок щодо

тривалості навчання в університетах, так само термінологія і структура ступенів може бути різною в різних університетах. Всі звання можна розділити на звання, які присуджуються до закінчення університету (Вищий національний диплом – 2 роки, Вищий національний сертифікат – 1 рік) і звання, які присуджуються після закінчення університету» [1; 42].

Взагалі варто відзначити, що до 19 ст. викладання філософії здійснювалося лише в семи університетах країни: Оксфорд і Кембридж в Англії, і (незважаючи на значно меншу кількість населення) Глазго, Сент-Ендрюс, Абердин, Марішаль коледж Абердину і Единбурзький у Шотландії. Наразі, у Великобританії існує близько 50 філософських факультетів або груп (кафедр) філософів, в яких працюють приблизно 600 штатних викладів філософії. Деякі кафедри філософії дуже малі, з лише двома або трьома викладачами; проте більшість налічується у середньому 5-15 осіб. І лише два Університети (Оксфорд і Лідс) мають у своєму штаті понад 25 членів. Існує також велика різниця у кількості студентів на одного викладача: невеличкі кафедри мають менше 10 студентів на одного викладача, тоді як великі – 30 студентів на одного викладача. Обидва ці фактори впливають на те, як викладається філософія та атмосфера факультетів: деякі з них майже схожі на велику родину, де весь персонал знає усіх студентів індивідуально, а деякі чисто формально, без особистих якихось аспектів.

Що стосується навчальних планів то уряд в цьому контексті не контролює університети, оскільки у Великобританії досить давні і сильні традиції стосовно автономності вищих учбових закладів. Разом з тим існує Агентство з забезпечення якості, (Quality Assurance Agency (QAA)), основною прерогативою якого є контроль за недержавними учбовими інституціями. Проте все ж нещодавно для забезпечення та уніфікації державних стандартів Агентством було розроблено «контрольний список», в якому містяться основні знання, уміння та навички, якими має володіти майбутній фахівець з тієї чи іншої галузі [Див.: 5].

Загалом кількість років навчання на бакалавраті та магістратурі у Сполученому Королівстві складають 3/4 роки + 1/2 відповідно [6]. Філософські дисципліни, які вивчають у Великобританії

за характером змісту викладаються в англо-американській традиції, з меншим акцентом на історико-філософський дискурс. Типовий основний навчальний план охоплює логіку, філософію мови, гносеологію, метафізику, філософію науки, етику, політичну філософію та історію філософії (принаймні, до Канта). Проте кілька факультетів зосереджуються на актуальних розробках у філософії континентальної традиції. Наприклад, існують дві відносно невеликих кафедрах у Манчестері: одна в старовинному університеті Манчестер, яка притримується ідей та концепцій континентальної філософії, тоді як у Манчестерському міському університеті, акцент саме на здобутках мислителів аналітичного напрямку. Крім того, філософські факультети та кафедри Великобританії пропонують цілий ряд більш спеціалізованих курсів, залежно від їхньої конкретної традиції та інтересів своїх співробітників.

Особливості PhD-програм з філософії у ВНЗ Сполученого Королівства

Одна з різючих відмінностей в контексті тривалості навчання є те, що на стаціонарі аспірантура триває 3-4 роки, а на заочному – 6. В деяких університетах тривалість може бути навіть всього півроку. Це обумовлено тим, що в університетах міститься індивідуальний підхід до кожного абітурієнта за програмою PhD. Відповідно до цього, якщо людина продовжує займатись тією темою, над якою працювала на бакалавраті та магістратурі, то в середньому тривалість навчання максимум 2 роки.

Також досить інноваційним те, що отримання PhD-ступеню може бути не лише у вигляді рукопису дисертації, але й наукової роботи (на кшталт, за вітчизняної аналогії – доповіді, за кількістю опублікованих робіт за темою), або PhD-практики. Розглянемо останній варіант більш детально.

Безперечно, отримувати PhD-ступень на закладах практичного дослідження можна не лише в галузі філософії, але й і будь-якій іншій, наприклад, в образотворчому мистецтві, історії мистецтв, кураторства, дизайні, техніці та технології, архітектурі, творчому листі, музичній композиції, кіно, танці і виконанні.

Для такого наукової розвідки теза повинна відображати послідовний дослідницький процес, демонструвати критичну оцінку контексту дослідження, його зв'язок з існуючою літературою/практикою і в отриманих результатах показати, що майбутня робота має зробити певний внесок у ту чи іншу галузь знання. Співвідношення цього рефлексивного коментаря до інших форм представленого (практичного) матеріалу повинні бути чітко сформульовані у тезі так, щоб робота становила єдиний процес, який у сукупності розглядався як теза. В рамках тез диференціація між рефлексивним коментарем і творчою роботою, публікаціями і т.п. напрацюваннями аспіранта повинна відповідати конкретним вимогам і узгоджуватися з атестаційною комісією на факультетах. Творча робота повинна проводитися в межах зареєстрованої дослідницької програми, а не раніше. PhD-практики з філософії дотримуються тих же навчальних і наукових обов'язків, що і загальноприйнята і традиційна програма PhD [4].

Водночас в ряді філософських факультетів Сполученого Королівства в якості альтернативи стандартної дисертації пропонується можливість написати тезу, яка складається з трьох або чотирьох самостійних академічних статей з різних аспектів однієї теми. До речі, саме на філософському відділенні Бірмінгемського університету була вперше впроваджена програма під назвою «PhD by Papers» (PhD за статтями).

Сутність цієї форми отримання PhD-ступеню з філософії полягає в тому, що замість того, щоб писати одну дисертаційну тезу, досліджуючи одну тему, ви можете написати дисертацію, що складається з трьох або чотирьох окремих (хоча і тематично уніфікованих) статей в стилі статей у філософські журнали. Хоча цей стиль кандидатської дисертації дуже популярний на філософських відділеннях США і передбачає багато переваг для студентів, він все ж нечасто зустрічається в Великобританії. Переваги цього варіанту, на думку адміністрації факультету полягає в тому, що кращі ідеї не завжди вміщені виключно у книжкових, або дисертаційних текстах. Формат «PhD за статтями» дозволяє більш широку можливість для наукових інтересів тих чи інших аспірантів.

Варто також зазначити про специфіку асистентської практики у ряді філософських факультетів у Великобританії. Так, наприклад в Оксфордському університеті в межах підготовки PhD з філософії пропонують два типи (рівня) проходження педагогічної практики:

- асистент викладача (наукового керівника);
- випускний курс лекцій.

Для прикладу, варто зазначити, що в Оксфордському університеті створено Центр підвищення кваліфікації у викладанні та навчанні (Centre for Excellence in Teaching and Learning (SETL)), який підтримує і допомагає усіляко розвиватися студентам-дослідникам (аспірантам), які бажають пройти академічну кар'єру, у тому числі навчання навичкам викладання. У рамках SETL, факультет керує системою підготовки випускників PhD, яке відбувається шляхом того, що той чи інший предмет курують двоє людей – студент та викладач. Хоча вони разом читають певний предмет, але все ж в кінці закінчення його, студент отримує відгук про своє навчання від свого наставника та відповідно має можливість пройти формальну сертифікацію навчання через SETL.

Таким чином, проаналізувавши специфіку філософської освіти у Сполученому Королівстві загалом, та особливості підготовки PhD з філософії, можемо зробити наступні висновки та рекомендації стосовно модернізації навчання на філософських відділеннях в Україні:

– На нашу думку, досить є цікавим та потенційно плідним запровадження PhD-практики, особливо це стосується досліджень з практичної філософії та філософії науки. Здобуття PhD-ступеню в даних галузях філософського знання дозволить розрити та поглибити ті чи інші наукові проблеми.

– Також можливим аспектом впровадження інноваційної діяльності у підготовку PhD з філософії є включення різного вектору педагогічних, асистентських практик.

Список літератури:

1. Сисоева С.О., Кристопчук Т.Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник / С.О. Сисоева, Т.Є. Кристопчук; Київський університет імені Бориса Грінченка. – Рівне: Овід, 2012. – 352 с.
2. DPhil in Philosophy / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://www.philosophy.ox.ac.uk/dphil-philosophy-0#collapse1-3>
3. MacDonald Ross G. The Teaching of Philosophy in the UK, Diotime-L’Agora: Revue internationale de didactique de la philosophie / Електронний ресурс / Режим доступу: http://eprints.whiterose.ac.uk/3350/1/forthcoming_diotime_1%27agora.pdf
4. Practice-based PhD / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://www.kingston.ac.uk/research/research-degrees/available-degrees/practice-based-phd/>
5. Subject Benchmark Statement UK Philosophy / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/SBS-philosophy-15.pdf>
6. Teaching philosophy in Europe and North America – UNESCO, 2011 / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002140/214089e.pdf>

Туренко В.Э., Соболев Т.В., Ярмолицкая Н.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МЕСТО И ЗНАЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ В ПОДГОТОВКЕ PHD ПО ФИЛОСОФИИ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ

Аннотация

В статье подробно и комплексно исследованы особенности и характерные черты подготовки PhD по философии в Соединенном Королевстве Великобритании. Освещается, что учебные планы университетов в т.ч. и PhD-подготовки правительство не контролирует, поскольку в Великобритании достаточно давние и сильные традиции относительно автономии высших учебных заведений. Вместе с тем существует Агентство по обеспечению качества, (Quality Assurance Agency (QAA)), основной прерогативой которого является контроль за негосударственными учебными учреждениями. Доказано, что в ряде философских факультетов данной страны специфическими формами получения PhD-степени, кроме традиционного рукописи диссертации является «PhD по статьям» и «PhD-практика». Раскрыто, что в процессе подготовки специалистов по философии в ряде университетов существует достаточно широкий выбор относительно педагогической (ассистентской практики).

Ключевые слова: PhD-степень, «PhD по статьям» и «PhD-практика», Великобритания, философское образование.

Turenko V.E., Sobol T.V., Yarmolitska N.V.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ROLE AND IMPORTANCE OF THE INNOVATIVE COMPONENT PHD PREPARATION FOR PHILOSOPHY IN GREAT BRITAIN

Summary

The article explores in detail and comprehensively the features and characteristics of PhD preparation in philosophy in the United Kingdom of Great Britain. It is reported that the curriculum of universities, incl. and the government does not control the PhD preparation, because in the UK there are quite a long and strong traditions regarding the autonomy of higher education institutions. At the same time, there is a Quality Assurance Agency (QAA), whose main prerogative is the control of non-state educational institutions. It is proved that in some philosophical faculties of this country specific forms of obtaining PhD-degree, in addition to the traditional manuscript of the thesis is «PhD by articles» and «PhD-practice». It is revealed that in the process of preparing specialists in philosophy in a number of universities there is a fairly wide choice regarding pedagogical (assistant practice).

Keywords: PhD-degree, «PhD-by-articles» and «PhD-practice», Great Britain, philosophical education.